

УДК: 355.233.22(043.3)

В. М. Красота, к. фіз. вих., доцент
Академія військово-морських сил ім. П. С. Нахімова**СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Анотація. З метою наукового обґрунтування та розробки дієвої моделі системи спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів України визначено актуальні завдання науково-прикладного дослідження: констатація стану чинного процесу фізичної підготовки курсантів; обґрунтування та розробка основних складових системи спеціальної фізичної підготовки курсантів протягом усього терміну навчання з урахуванням чинних вимог тактики ведення бойових дій; впровадження спеціально спрямованих засобів фізичної підготовки для підвищення рівня військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Ключові слова: курсант, спеціальна фізична підготовка, офіцер.

Вступ. Рада національної безпеки і оборони України Указом Президента України № 771/2012 від 29 грудня 2012 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» визначила необхідність удосконалення змісту підготовки військових фахівців із урахуванням сучасних та перспективних тенденцій розвитку збройної боротьби, вимагаючи від вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) забезпечення відповідного рівня готовності випускників до виконання завдань за професійним призначенням, покращення польової, повітряної і морської виправки курсантів. Акцентовано увагу науково-педагогічного складу на недостатньо наполегливі спроби впровадження нових, більш ефективних технологій, методів і засобів педагогічної комунікації, поступову перебудову навчально-виховного процесу та посилення практичної спрямованості в навчанні майбутніх офіцерів [9].

Вивчення та аналіз останніх досліджень і публікацій показав відсутність загальноприйнятої думки вчених (А. Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012 [7], В. Романчук, 2007; С. Романчук, 2006 та ін.) щодо сутності, організації та структури спеціально спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, що потребує нагального теоретико-методологічного обґрунтування цих питань.

У цих роботах в основному розглядаються наукові проблеми, які пов'язані з фізичною підготовкою військовослужбовців на окремих етапах навчання. Тому визначення основних складових системи фізичної підготовки курсантів, адаптованої до чинних вимог тактики ведення бойових дій протягом усього терміну навчання у ВВНЗ і впровадження спеціально спрямованих засобів фізичної підготовки для підвищення рівня військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів до виконання професійних прийомів і дій, є актуальним науковим завданням виконання прикладного дослідження [5; 6; 8].

Дослідження проводяться відповідно до Плану науково-дослідних робіт Міністерства оборони України за темою «Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців Збройних Сил (ЗС) України в сучасних умовах» за номером державної реєстрації 0101U001284.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні та розробці системи спеціальної фізичної

підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України з урахуванням військово-прикладних аспектів бойової готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Результати дослідження. Важливою складовою професійного становлення майбутніх офіцерів ЗС України є фізична підготовка, якою передбачено обов'язкове оволодіння професійними руховими діями та військово-прикладними навичками, формування та вдосконалення в курсантів загальної та спеціальної фізичної підготовленості [5].

Чинною Наставною з фізичної підготовки у ЗС України визначено, що фізична підготовка є одним із основних напрямів бойової підготовки, важливою і невід'ємною частиною військового навчання і виховання особового складу ЗС України [5]. Вона спрямована на забезпечення фізичної підготовленості майбутніх офіцерів ЗС України до бойової діяльності та призначена сприяти вирішенню військово-професійних завдань їх навчання і виховання [8].

Результати значної кількості досліджень останніх років (Ю. Антошків, 2004; Ю. Бородін, 2004–2010; О. Боярчук, 2009; О. Гусак, 2012; О. Камаєв, 2004; А. Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012, О. Піддубний, 2003; В. Романчук, 2007; К. Пронтенко, 2008; О. Шевченко, 2010 та ін.) переконливо вказують на вагоме значення фізичної підготовки для забезпечення боєготовності військ та успішності військово-професійного становлення майбутніх офіцерів ЗС України.

Проте, результати інших наукових досліджень (Ю. Бородін, 2006; О. Ольховий, 2003–2012; Є. Приступа, 2012; К. Пронтенко, 2010; С. Романчук, 2008–2012) засвідчують, що чинна система фізичної підготовки ВВНЗ недостатньо ефективно формує військово-прикладні якості майбутніх офіцерів ЗС України. Фізична підготовка курсантів різних спеціальностей у ВВНЗ здійснюється за програмами та методиками, де фактично не враховано специфіку перспективної професійної діяльності, що знижує якість військово-прикладної та фахової готовності випускників [6; 8].

Спеціальна спрямованість фізичної підготовки майбутніх офіцерів ЗС України визначається особливістю її організації в залежності від характеру й умов перспективної військово-професійної діяльності (Р. Карпюк, 2010; А. Магльований, 2008; В. Миронов,

1996; О. Ольховий, 2013; А. Попов, 2009; С. Романчук, 2013; Р. Тюрло, 2008; В. Федоров, 2001) [6; 8].

Аналіз публікацій, присвячених науковому обґрунтуванню різних соціально-педагогічних процесів, до числа яких належить і спеціальна фізична підготовка, як невід'ємна складова навчально-виховного процесу курсантів ВВНЗ, свідчить про те, що більшість дослідників виділяють у загальній структурі наукового обґрунтування два найбільш характерних підходи. Перший – навчально-виховний процес розглядається як об'єкт вивчення. Другий – навчально-виховний процес розглядається як об'єкт конструювання чи моделювання. Це визначає логічний розподіл такого наукового обґрунтування на:

- підтвердження доцільності функціонування вже наявних педагогічних систем, концепцій, рекомендацій, педагогічної практики в цілому, або їхніх окремих складових;

- здійснення формуючої чи конструюючої функції (дослідження) з обґрунтування навчально-виховної (педагогічної) моделі.

Вивчення цих видів наукового обґрунтування в аспекті проблематики фізичної підготовки курсантів ВВНЗ показало, що в більшості джерел основний акцент з наукової розробки теорії та методики фізичного виховання робиться на дослідженні, аналізі й узагальненні чинної педагогічної практики. Ряд науковців (В. Белоросова, І. Решетень, 1982; О. Петрачков, 2012; В. Попад'їн, 2013; В. Паєвський, 2010 та ін.) зазначають, що характерною рисою такого обґрунтування є те, що воно розгортається знизу догори, від конкретного уявлення про чинні процеси фізичної підготовки військовослужбовців до більш загального уявлення. Фактично – це шлях від емпіричного осмислення та опису педагогічної дійсності до визначення навчально-виховного процесу на рівні сутності.

У працях Р. Клопова, 2012; Т. Круцевич, 2012; В. Миронова, 1996; О. Ольхового, 2013; С. Романчука, 2013 [2; 4; 6; 8] та інших науковців зазначає, що в структурі формуючого обґрунтування навчально-виховної практики шлях повинен бути зворотнім: від загального теоретичного розуміння змісту, принципів і методів навчання до робочих програм і поурочних планів науково-педагогічного складу. Нами припущено, що цей шлях у процесі наукового обґрунтування спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ є більш перспективним, оскільки він призведе до такого формування нормативно-змістовних сторін навчально-виховного процесу, коли робоча програма навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» буде не вихідним пунктом розгортання нормативної бази, а кінцевим результатом наукового обґрунтування ієрархізованої системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України.

На загальну думку вчених Ю. Бабанського, 1989; В. Краєвського, 1994 [1; 3] й ін. саме другому підходу наукового обґрунтування властива якість випередження функціонування навчально-виховного процесу, що повною мірою відповідає вдосконалююче-перетворюючій функції науки загалом. Об'єднання двох вищезазначених підходів стало вихідним та базовим положенням для здійснення науково-прикладного дослідження з обґрунтування системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України.

Визначені в процесі дослідження концептуальні положення створили основу робочої гіпотези, якою було припущено, що підвищення рівня готовності військовослужбовців ЗС України до виконання бойових завдань залежить від військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, що, відповідно, залежить від ефективності функціонування системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ та досягається за умов:

- цільової спрямованості навчально-виховного процесу з фізичної підготовки на досягнення майбутніми офіцерами військово-прикладної та спеціальної готовності до служби у видах ЗС України з урахуванням фахового призначення;

- поетапного вирішення завдань системи спеціальної фізичної підготовки ВВНЗ, забезпеченням військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності за курсами навчання з урахуванням годинних меж робочих програм навчальних дисциплін.

Відповідно до актуальності, мети та робочої гіпотези було визначено **задачі дослідження:**

1. Дослідження теоретико-методичних підходів та наукових концепцій організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах для визначення сутності і змісту дефініцій та концептуальних положень, що розкривають специфіку системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

2. Констатація стану чинного процесу фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, виявлення основних суперечностей та чинників впливу на здійснення цієї підготовки.

3. Визначення кореляційної взаємозалежності параметрів фізичного стану, військово-прикладних та спеціальних фізичних якостей курсантів з рівнем їх фахової готовності.

4. Визначення змісту, наукове обґрунтування та розробка структурної моделі системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ з урахуванням військово-прикладної та спеціальної спрямованості служби у видах ЗС України.

5. Експериментальна перевірка ефективності авторської моделі системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України.

У визначенні педагогічної теорії як повноцінної самостійної системи наукової практики найважливішою її ланкою постає об'єктно-предметна сфера, тобто існування свого специфічного об'єкта, тієї педагогічної реальності, яка підлягає розгляду та вивченню, а також предмету дослідження як однієї зі сторін аспекту пізнавального об'єкта [6].

Об'єкт дослідження: система фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України.

Предмет дослідження: теоретико-методичні основи системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України.

Методологічною основою дослідження стали основні положення теорій функціональних систем і теоретичної концепції «випереджаючого відображення дійсності» П. Анохіна; теорії взаємодії в ієрархічних системах М. Бернштейна; загальної теорії систем і системний аналіз Л. Берталанфі; положення методології педагогічної науки і понятійного апарату педагогіки, теорії і методики фізичного виховання С. Архангельського, Б. Ашмаріна, В. Беспалька,

В. Краєвського, Т. Круцевич, В. Платонова, М. Скаткіна; теорії перенесення фізичної підготовленості на військово-професійну діяльність Л. Вейднер-Дубровіна, Ю. Дем'яненка, В. Щеголева; педагогічних концепцій професійно спрямованої освіти Р. Клопова, Н. Москаленко, О. Ольхового, Л. Пилипея; системи контролю рухової діяльності людини В. Запорожанова, В. Заціорського; системи військової освіти І. Біжана, М. Нецадима, В. Ягупова.

З метою вирішення визначених задач визначено наступні **методи дослідження**: теоретичний аналіз, порівняння, систематизація й узагальнення матеріалів наукових, історичних, методичних джерел і керівних документів з питань військово-професійного навчання та фізичної підготовки вітчизняних і закордонних систем освіти; моделювання; педагогічний (констатуючий і формуючий) експеримент, контрольні іспити; медико-біологічні; математичної статистики.

Кінцевим результатом проведення науково-прикладного дослідження є формування теоретико-методичних основ системи спеціальної фізичної підготовки курсантів усіх ВВНЗ ЗС України, які, враховуючи історичний досвід теоретико-методологічних передумов систем підготовки офіцерських кадрів до професійної діяльності, міститимуть:

– адаптовану до вимог військово-прикладних аспектів бойової готовності майбутніх офіцерів концепцію системи спеціальної фізичної підготовки кур-

сантів ВВНЗ;

– теоретично обґрунтовану структурну модель системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ;

– технологію набуття курсантами спеціальних фізичних якостей, що забезпечують їх військово-прикладну фізичну готовність до професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в їх фактичній реалізації в навчально-виховному процесі Академії Військово-Морських Сил ім. П. С. Нахімова, вищих навчальних закладах ЗС та інших силових структур України, визначається безпосереднім практичним підвищенням рівня військово-прикладної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Висновки. Сформовані за результатами досліджень теоретико-методичні основи системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ забезпечать розширення системи знань у досліджуваній області фізичного виховання та спорту, визначають доцільність коригування чинного процесу фізичної підготовки майбутніх офіцерів ВВНЗ ЗС України.

У **перспективі** передбачається провести дослідження в напрямку розробки та експериментальної апробації системи спеціальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ в умовах навчально-виховного процесу Академії Військово-Морських Сил ім. П. С. Нахімова.

Список використаної літератури:

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский // Избранные педагогические труды. – М. : Педагогика, 1989. – С. 58–66.
2. Клопов Р. В. Системний підхід як методологія дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Р. В. Клопов // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – Запоріжжя : КПУ. – 2009. – Вип. 4. – С. 138–145.
3. Краевский В. В. Методология педагогического исследования / В. В. Краевский // Введение в научное исследование по педагогике. – Самара : СГПИ, 1994. – 165 с.
4. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 2. – 367 с.
5. Наказ Міністра оборони України від 30.12.2009 № 685 «Про затвердження Наставови з фізичної підготовки у Збройних Силах України». – К. : РВВ АГУГШ ЗС України, 2009 – 231 с.
6. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ЗС України : [монографія] / О. М. Ольховий. – Х. : ХУПС, 2012. – 286 с.
7. Петрачков О. В. Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. пед. н : спец. 13.00.04 / О. В. Петрачков. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
8. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : [монографія] / С. В. Романчук. – Л. : АСВ, 2012. – 367 с.
9. Указ Президента України Про рішення ради національної безпеки і оборони України № 771/2012 від 29 грудня 2012 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України».

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013 р.

Опубліковано: 31.10.2013 р.

Аннотация. Красота В. Н. Специальная физическая подготовка курсантов высших военных учебных заведений. С целью научного обоснования и разработки действенной модели системы специальной физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений Украины определены актуальные задачи научно-прикладного исследования, это: констатация состояния действующего процесса физической подготовки курсантов; обоснование и разработка основных составляющих системы специальной физической подготовки курсантов на протяжении всего периода обучения с учетом действующих требований тактики ведения боевых действий; внедрение специально направленных средств физической подготовки для повышения уровня военно-прикладной физической готовности будущих офицеров к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: курсант, специальная физическая подготовка, офицер.

Abstract. Krasota V. Special cadets' physical training of the higher military educational institutions. Actual tasks conducting scientific and applied research were defined, to scientific substantiation and development of an effective model of special physical training system of cadets of higher military educational institutions of Ukraine. These tasks are: ascertaining of the current process of cadets' physical training; substantiation and development of the main system components of cadets' special physical training during the entire period of training taking into account the current requirements of the tactics of hostilities conduct, the introduction of specially directed means of physical training to improve the level of military-applied physical readiness of future officers to professional work.

Keywords: cadet, special physical training, officer.

References:

1. Babanskiy Yu. K. *Izbrannyye pedagogicheskiye trudy [Selected pedagogical works]*, Moscow, 1989, pp. 58–66. (rus)
2. Klopov R. V. *Pedagogika formuvannya tvorchoi osobistosti u vishchii i zagalnoosvitniy shkoli [Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary school]*, Zaporizhzhya, 2009, Vol. 4, pp. 138–145. (ukr)
3. Krayevskiy V. V. *Vvedeniye v nauchnoye issledovaniye po pedagogike [Introduction to the scientific study of pedagogy]*, Samara, 1994, 165 p. (rus)
4. Krutsevich T. Yu. *Teoriya i metodika fizichnogo vikhovannya [Theory and Methodology of Physical Education]*, Kyiv, vol. 2, 367 p. (ukr)
5. *Nakaz Ministra oboroni Ukraini «Pro zatverdzhennya Nastanovi z fizichnoi pidgotovki u Zbroynikh Silakh Ukraini» [Order of Minister of Defence of Ukraine “On Approval of Guidelines for physical training in the Armed Forces of Ukraine”]*, Kyiv, 2009, 231 p. (ukr)
6. Olkhoviy O. M. *Teoretiko-metodichni osnovi profesijno-spryamovanoi fizichnoi pidgotovki kursantiv VNZSS Ukraini [Theoretical and methodological foundations of professional-directed physical training of cadets HMEI Armed Forces of Ukraine]*, Kharkov, 2012, 286 p. (ukr)
7. Petrachkov O. V. *Profesijno-prikladna pidgotovka kursantiv u navchalnomu tsentri sukhoputnikh viysk iz zastosuvannyam udoskonalenikh normativiv fizichnoi pidgotovlenosti : avtoref. dis. ... k. ped. n [Professionally-applied training cadets in educational center land forces with the use of improved standards physical training : Author's thesis]*, Khmelnytskyi, 2012, 20 p. (ukr)
8. Romanchuk S. V. *Fizichna pidgotovka kursantiv viyskovikh navchalnikh zakladiv Sukhoputnikh viysk ZS Ukraini [Physical preparation cadets of military schools Land Forces of Ukraine]*, Lviv, 2012, 367 p. (ukr)
9. *Ukaz Prezidenta Ukraini Pro rishennya radi natsionalnoyi bezpeki i oboroni Ukraini «Pro Strategichniy oboronniy byuleten Ukraini» [The Decree of the President of Ukraine on the decision of the National Security and Defense of Ukraine “On the Strategic Defence Bulletin of Ukraine”]*. (ukr)

Received: 14.09.2013.

Published: 31.10.2013.

Вадим Николаевич Красота, к. физ. восп., доцент, krasotaw@mail.ru; Академия Военно-морских сил им. П. С. Нахимова: ул. Дыбенко 1А, г. Севастополь, 99028, Украина.

Vadym Krasota, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor, krasotaw@mail.ru; Academy of Naval Forces named after P. S. Nakhimov: Dybenko 1a, Sevastopol', 99028, Ukraine.

